

افزایش توانایی دانش آموزان در مواجهه با بحران نوجوانی (بحران هویت)

مورد مطالعه: کلاس دهم انسانی مدرسه نمونه دولتی الزهراء، ناحیه ۲ شهرستان اردبیل

اقدام پژوهی: فاطمه حقی

استاد راهنما: دکتر فاطمه علی پور

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱

دانشگاه فرهنگیان کردستان- پردیس بنت الهدی صدر

چکیده

هدف پژوهش حاضر، افزایش توانایی دانش آموزان در مواجهه با بحران نوجوانی کلاس دهم انسانی مدرسه نمونه دولتی الزهرا ناحیه دو شهرستان اردبیل بوده است که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ با فراوانی بیست و هفت نفر دانش آموز انجام شده؛ اهمیت و ضرورت مسئله عدم توانایی دانش آموزان در مقابله با بحران هویت است. روش تحقیق توصیفی از نوع اقدام پژوهی (تحقیق عملی در آموزش و پرورش) بود. بر این اساس پژوهشگر به منظور کسب داده‌های لازم از منابع گوناگون تحقیق مانند همکاران، مدیران، دانش آموزان و والدین آنها، کتاب‌ها، مجلات، اینترنت، اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه، مشاهده‌ها، مطالعه چکیده پژوهش‌های قبلی مناسب و ارزیابی نتایج آزمون‌های برگزارشده، به تجزیه و تحلیل آنها جهت شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد مسأله و یافتن راه‌حل‌های پیشنهادی پرداخت. سپس به انتخاب چندین راهکار عملی میان راه‌حل‌های پیشنهادی مبادرت ورزید و پس از اعتبار بخشی به اجرای راه‌حل‌های انتخابی اقدام نمود که عبارت بودند: از برگزاری کلاس‌های مشاوره و روان‌شناسی با حضور افراد حاذق و آشنا به مسئله، برگزاری جلسات کتابخوانی با محوریت کتب روان‌شناسی، ارائه مسئولیت جهت مدیریت کردن مدرسه به دانش آموزان - هر دانش آموز یک مدیر-، تشویق دانش آموزان برای نوشتن روزانه‌ها، برگزاری دوره‌های مناسب جهت آشنا نمودن اولیا با نیازها و ویژگی‌های نوجوانی، برگزاری اردوی دو روزه با برنامه‌ریزی خود دانش آموزان. تحلیل نتایج به کارگیری راه‌حل‌های فوق نشان داد: توانایی دانش آموزان در جهت مقابله با بحران هویت از ۴ نفر (۱۴٪) به ۲۴ نفر (۸۹٪) رسید. استفاده از روش‌های متنوع مسئولیت‌پذیری، ارائه فعالیت‌های مختلف علمی - فرهنگی به دانش آموزان و تقویت مهارت‌های زندگی دانش آموزان و شرکت دادن آنها در مسائل و امور مدرسه در افزایش میزان توانمندی با چالش نوجوانی بسیار مؤثر بوده است.

واژگان کلیدی: بحران هویت، چالش نوجوانی، دانش آموزان، مدرسه دخترانه نمونه دولتی متوسطه دوره‌ی دوم الزهرا اردبیل

فهرست مطالب

عنوان صفحه	
مقدمه	
بیان مسئله	
پیشینه‌ی تحقیق	
گردآوری داده‌ها برای شناخت بهتر وضع موجود (شواهد نوع ۱)	
جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات برای ارائه‌ی راه‌حل‌ها	
تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها (اطلاعات)	
اهداف تحقیق	
ارائه‌ی راه‌حل‌های پیشنهادی:	
انتخاب راه‌حل‌ها	
اعتباربخشی به راه‌حل‌های انتخابی	
اجرای راه‌حل‌های انتخابی	
اصلاح و تعدیل بعضی از راه‌حل‌ها	
مشارکت و نقادی همکاران	
جمع‌آوری داده‌ها پس از اجرای راه‌حل‌ها (شواهد ۲)	
ارزیابی تاثیر راه‌حل‌های انجام شده و تعیین اعتبار آن	
نتیجه‌گیری	
منابع و مآخذ	
پیوست‌ها	

بی‌شک می‌توان مرحله نوجوانی را به‌عنوان آستانه شکل‌گیری شخصیت فردی از مهم‌ترین مراحل رشد شخصیت دانست؛ مرحله‌ای که چه در حیطة تجربی و چه در حیطة نظری اوجی اساسی برای فرد به حساب می‌آید. زیرا در همین دوره است که مانند مرحله‌ی آیین‌های دوران کودکی فرد به آگاهی ضروری می‌رسد که به شناخت وی نسبت به موقعیتش در جهان اطراف منتج می‌گردد. علم روان‌شناسی این شناخت را در اصطلاح هویت‌یابی مورد مطالعه قرار می‌دهد اصطلاحی که به‌مرور یکی از سرفصل‌های کلان را در علم روان‌شناسی دربر گرفته است بدین ترتیب هویت‌یابی و نوجوانی توانستند دو گانه‌ای پایدار را در مباحث نظری روان‌شناسی به خود اختصاص دهند. (رضوی، ۱۳۸۸، ص ۱۶)

واژه نوجوانی همان‌طور که از خاستگاهش برمی‌آید به‌معنای رشد کردن به سوی رسش است و مفاهیمی مانند بلوغ و رشد عاطفی اجتماعی ذهنی و اخلاقی را دربرمی‌گیرد. دوره نوجوانی مرحله پیچیده‌ای از رشد انسان است که در طی آن نوجوانان بلوغی را تجربه می‌کنند که بر رشد جسمانی، فیزیولوژیکی و روان‌شناختی آنان تاثیر می‌گذارد. تغییرات قابل ملاحظه‌ای در مفهوم خود صورت می‌گیرد، بحران هویت را تجربه می‌کنند و مسائل و مشکلات عاطفی آن‌ها افزایش می‌یابد. از نظر هوشی به مرحله تفکر انتزاعی می‌رسند و ارتباط آن‌ها با گروه‌های همسالان افزایش پیدا می‌کند (بیابان‌گرد، ۱۳۸۴).

پدیده نوجوانی با این پرسش اساسی همراه است که نوجوانان از خود می‌پرسند من کیستم پاسخ این پرسش اساسی که چند سال ادامه خواهد یافت منجر به آگاهی و شناختی حیاتی می‌شود هویت‌یابی در این دوره انسان با انرژی و حساسیت در برابر بازتاب‌های محیط و مسئولیت‌پذیری فردی به دنبال کسب هویت است و باید. اتکایی برای پیوند خود با جنس متفاوت و ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی اطراف بیابد (شفرز، ترجمه راسخ، ۱۳۸۳). در واقع مشکل وی این است که چه می‌شود که هیچ فردی نه مانند کسی می‌شود که قبل از او در این جهان می‌زیسته و نه مانند کسی خواهد شد که پس از او به این جهان خواهد آمد. نوجوانی که با این پرسش اساسی روبه‌روست می‌داند که به‌زودی باید مسئولیت زندگی خویش را به‌عهده بگیرد و از خود می‌پرسد: باید چگونه زندگی کنم؟ چه حرفه‌ای را انتخاب کنم؟ در ارتباط با جنس مخالف و زندگی عادی چه خواهم کرد؟ باید با کدام باورها و ارزش‌ها زندگی کنم؟ پاسخ به این پرسش‌ها آسان نیست و با مقداری تشویش همراه است (لطف آبادی، ۱۳۸۴).

بلک در سال ۲۰۰۲ دوره نوجوانی را به سه دوره متمایز تقسیم می‌نماید؛ اوایل نوجوانی: این دوره یازده تا چهارده سالگی را شامل می‌شود و در آن فرد از نظر جنسی به رسش می‌رسد و سرعت رشد جسمانی زیاد است. اواسط نوجوانی: در این دوره چهارده تا هیجده سالگی را شامل می‌شود و در آن تغییرات بلوغی کامل می‌شود. اواخر نوجوانی: این دوره تا هیجده تا بیست و یک سالگی را شامل می‌شود و در آن فرد نه تنها از نظر ظواهر بلکه از نظر پذیرش نقش‌های بزرگسالان وضعیتی مشابه آنان پیدا می‌کند (شهر آرای، ۱۳۸۳).

در طول این سه دوره از یازده سالگی تا بیست و یک سالگی نوجوان همواره حول محور هویت‌یابی، از سردرگمی هویت به دستیابی هویت، از بحران‌زدگی به ثبات و آرامش در سیلان و تعلیق است. لازم به ذکر است اگرچه رشد هویت در مراحل انتهایی نوجوانی ایجاد می‌شود اما در طول دوره زندگی همچنان ادامه می‌یابد (مکنون و ماریال ۲۰۰۲).

این دوره به دو دلیل مهم ترین مرحله در تئوری رشد محسوب می شود؛ ۱. دوره گذرا بین دوره کودکی و بزرگسالی است. ۲. این زمان یک دوره ساختار شخصیتی است مثل هویت که به ساختارهای قبلی **من، خود و فراخود** اضافه می شود. [بنابراین در طول دوره نوجوانی اصول و نقشه های کوچکی باید دوباره فرمول بندی شود و نوجوانی اولین دوره ای است که در آن همه اجزای لازم برای ساختار شخصیت وجود دارد؛ مانند رشد جنسی، فیزیکی، شناختی و رشد همه اصول اخلاقی (مارسیا، ۲۰۰۲).]

یکی از مهم ترین تئوری های رشد متعلق به اریکسون یکی از روان کاوان است که معمولاً به «روان شناس خود» معروفند روان شناسان خود برای فعالیت و کارکرد EGO که در فارسی به خود ترجمه شده اهمیت زیادی قائل اند. اریکسون دوره ی رشد انسان را به هشت مرحله تقسیم می کند که مرحله پنجم آن نوجوانی است و بحران اصلی این دوره را هویت در برابر سردرگمی نقش می داند. مفهوم هویت در حوزه روان شناسی اولین بار توسط این روان شناس مورد بحث قرار گرفت از جمله خصوصیات بارز نظریه اریکسون توجه به حساسیت و اهمیت هویت خود در انسان است (شاملو، ۱۳۸۲). از نظر اریکسون حل بهینه این بحران هویت معنادار فردی را ایجاد می کند و احساس این همانی و پیوستگی را در شخص به وجود می آورد. این امر دستاوردی است مهم، که با آن شخص نوجوان گامی ارزشمند به سوی تبدیل شدن به فردی ثمربخش و خشنود برمی دارد. اریکسون معتقد است برای این انسجام بخشی فرد بیش از این که مسئولیت های زندگی بزرگسالی را بپذیرد، به یک دوره برای تأمل و تفکر نیاز دارد که اگر صورت نگیرد نوجوان نمی تواند هویتی منسجم و یکپارچه پیدا کند و در نتیجه نمی تواند به شغل و مسلکی دست یابد و وارد اجتماع شود (احدی و محسنی، ۱۳۸۱).

بیان مسئله

اینجانب فاطمه حقی دانشجو معلم رشته ی آموزش علوم اجتماعی دانشگاه فرهنگیان کردستان، ورودی ۹۸ می باشم که در حال حاضر مشغول به گذراندن واحد کارورزی ۲ در مدرسه دوره متوسطه دوم نمونه دولتی الزهرا، ناحیه ۲ شهرستان اردبیل، سه کلاس دهم و یازدهم و دوازدهم انسانی هستم.

این آموزشگاه که دارای ۴۰۰ دانش آموز می باشد، به تفکیک رشته و پایه، ۲۸ نفر دهم انسانی، ۲۵ نفر دهم ریاضی، ۶۰ نفر دهم تجربی، ۲۸ نفر یازدهم انسانی، ۲۵ نفر یازدهم ریاضی، ۵۵ نفر یازدهم تجربی، ۲۰ نفر دوازدهم انسانی، ۲۲ نفر دوازدهم ریاضی و ۵۹ نفر دوازدهم تجربی هستند. دانش آموزان رشته ی انسانی، از لحاظ انضباطی و تربیتی در حد مطلوبی قرار دارند اما از لحاظ درسی، همه در یک سطح یا سطوح نزدیک بهم نیستند؛ همچنین اختلاف طبقاتی و اقتصادی در بین آنها وجود دارد؛ بعضی از آنها ساکن خوابگاه مدرسه می باشند و آخر هفته ها به شهرستان ها یا روستاهای خود باز می گردند. این آموزشگاه از نظر فیزیکی، ساختمانی چهار طبقه است که از وسط با دیوارهایی نصف شده و در نیمه ی دوم ساختمان، دوره ی متوسطه اول الزهرا ساکن می باشد. این مدرسه دارای نمازخانه ای کوچک در خود ساختمان و بزرگتر در محوطه ی حیاط، خوابگاه، آزمایشگاه، کتابخانه، سالن مطالعه، اتاق مشاوره، دفتر مدیریت، معاونت و دبیران و وسایل ورزشی است.

در دوره‌ی کارورزی، باتوجه به صحبت‌هایی که با دانش‌آموزان دهم انسانی داشتم، متوجه شدم که آنها درگیر و دار درس خواندن، بسیار مشغول به کشف کردن خود، هویت، استعدادشان هستند اما باتوجه به ناآگاهی‌شان در این مورد و مواجه شدن با پرسش من کیستم، با چالش‌های مختلفی روبه‌رو شدند که در اکثر زمینه‌های زندگی‌شان، باعث تداخل و بهم خوردن نظم‌شان شده‌است. با پرس و جو از معلمان و مادر مدرسه، متوجه شدم که آنها نیز موافق این نظر بوده و با اشاره بر عدم توجه و تمرکز، بی‌علاقگی آنها به درس، حوس پرتی، عدم توانایی برنامه‌ریزی و... وجود چالش‌های نوجوانی در دانش‌آموزان را تایید کردند. همانطور که مطلع هستید، وظیفه‌ی یک معلم به‌خصوص معلم جامعه‌شناسی، آشناکردن دانش‌آموزان با خود، جامعه و محیط اطرافشان است و باید بتواند پاسخگوی چالش‌ها و بحران‌های به‌وجود آمده برای آنها باشد. باتوجه به درخواست دانش‌آموزان بابت همراهی با آنها در روبه‌رویی با چالش‌هایشان، بر خود لازم دانستم که با کمک خداوند متعال و همکاری سایر دبیران و دانش‌آموزان برای حل و کمک به بحران نوجوانی آنها، تلاش کنم. بنابراین در پژوهش حاضر در پی آن بودم تا با استفاده از ابزار معتبر علمی، به جمع‌آوری داده‌های لازم با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد مسئله و دستیابی به راه‌حل‌های مورد نیاز برای حل آن پرداخته تا پس از انتخاب و اعتباربخشی مناسب، به اجرای آنها پردازم.

باتوجه به مطالب فوق، در پی آن برآدم که چه راهکارهای عملی را می‌توان ارائه نمود تا میزان توانایی دانش‌آموزان در مواجهه با بحران نوجوانیشان را افزایش داد؟

پیشینه‌ی تحقیق

الف) پیشینه‌ی نظری

اهمیت دوره نوجوانی در طول رشد شخصیت فردی، بارز و مسلم است و از سوی دیگر اهمیت نقش هویت‌یابی در این دوره به‌عنوان اساسی‌ترین اصل، غیرقابل‌انکار می‌نماید. در تأیید اهمیت هویت‌یابی می‌توان موضوع هویت را از این منظر نگریست که آیا اهمیت آن در حدی هست که بتوان به‌عنوان یک نیاز اساسی بدان پرداخت؟ اریک فروم جامعه‌شناس و روان‌کاو آلمانی معتقد است: فرق انسان و حیوان ابتدا در نیازهای اختصاصی اوست؛ از این رو شناخت، بدون آشنایی به این نیازها میسر نخواهد بود. این نیازها از نظر فروم به‌قرار زیر است: نیاز به تعالی، وابستگی، هویت رجوع به اصل، وسایل راهیابی. او می‌گوید هر انسانی تمایل دارد تا هویت خاصی داشته باشد از این رو می‌کوشد که خویشتن را دریابد و بشناسد در عین حال می‌خواهد فردی ممتاز باشد و برای رسیدن به این مقام خود را به شخص یا گروهی از اشخاص نسبتاً ممتاز مرتبط می‌کند و یا به اصطلاح خویشتن را با آنها همانند می‌سازد تا به واسطه واسطه امتیاز شخصی که آن فرد یا آن گروه‌ها دارند تا حدی صاحب تشخیص و امتیاز گردد (رضوی، ۱۳۸۸، ص ۱۷).

"انسان باید خود را بشناسد" جمله‌ای معروف از سقراط که بیانگر زمینه‌های تاریخی فلسفی مقوله هویت است. مواجهه با چنین جمله‌ای در یونان باستان گویای مسائل مهم است؛ اولین نکته که این جمله را روشن می‌نماید حیات فراتاریخی مفهومی مانند هویت است که به‌علت ماهیت مستقل آن از زمان و تاریخ توانسته‌است دارای وجودی مستمر در اعصار باشد. در فرهنگ عمید هویت چنین تعریف شده است: هویت یعنی حقیقت شی یا شخصی که مشتمل بر صفات جوهری او باشد. هویت در لغت به‌معنای شخصیت ذات هستی وجود و منسوب به "هو" است. از نظر لغوی واژه هویت به دو معنای ظاهراً متناقض به کار می‌رود؛ ۱. همسانی و یکنواختی

مطلق ۲. تمایز. اگرچه این دو معنا متضاد ولی به دو جنبه اصلی هویت یعنی جنبه اجتماعی و جنبه شخصی و فردی معطوف هستند. بیشتر روان‌شناسان و نظریه‌پردازان شخصیت پیش از اریکسون هویت را در ابتدا امری فردی و شخصی می‌دانستند هرچند ایشان هویت اجتماعی را هم انکار نمی‌کردند از دیدگاه این نظریه‌پردازان هویت احساس تمایز تداوم و استقلال شخص نامیده می‌شد (جاکوبسن، ۱۹۹۸).

اریکسون در سال ۱۹۸۱م « هویت من » را مبتنی بر چند جنبه تعریف می‌نماید: الف) هویت یک پاسخ آشکار و ضمنی به این پرسش است که من که هستم. ب) هویت بر تلفیق بین گذشته و آینده جهت تقویت حس یکپارچگی دلالت دارد. ج) پاسخ به سؤال هویت با ارزیابی منطقی از خود داده می‌شود که این ارزیابی با ملاحظه فرهنگ به‌ویژه عقاید و انتظاراتی که جامعه از فرد دارد صورت می‌گیرد. د) هویت فرآیند یکپارچه‌سازی و مورد پرسش قرار دادن پیرامون حوزه‌های اساسی به‌خصوص حرفه آتی، جنسیت، عقاید سیاسی و مذهبی است که در نتیجه آن تعهدی قابل انعطاف اما دیرپا در حوزه‌های یاد شده به وجود می‌آید. این تعهد از جنبه عینی تعامل مؤثر فرد با جامعه و از جنبه ذهنی حس اساسی وظیفه‌شناسی و وفاداری را ضمانت می‌کند (رضوی، ۱۳۸۸، ص ۱۸).

عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت:

مدرسه:

فرایند پذیرفتن « خود » موضوعی است که دانش‌آموزان بیش از هر چیز در مدرسه به آن نیاز دارند و تأمین آن می‌تواند نخستین قدم در جهت موفقیت‌های بعدی آنها باشد اگر مدرسه در این مورد به دانش‌آموزان کمک کند آنها به جای تسلیم شدن به موقعیتها و پذیرفتن بی‌چون و چرای آن، به ارزیابی مجدد از خود پرداخته، به سطح انتظار مطلوب از خویش توجیه می‌کنند.

مدرسه با ارائه فرصت‌های غنی و گوناگون برای جستجوگری و اکتشاف می‌تواند تأثیر مهمی بر رشد هویت نوجوانان بگذارد. یکی از این فرصتها ایجاد شرایطی است که نوجوان بتواند شغل دلخواه خود را کشف و برای دستیابی به آن برنامه ریزی و کار کند. اریکسون می‌گوید: "ناتوان ماندن از دستیابی به یک هویت شغلی بیش از هر چیز آرامش نوجوانان و جوانان را در هم می‌ریزد".

والدین:

روابط بین کودکان و والدین و سایر اعضای خانواده را می‌توان به عنوان نظام یا شبکه‌ای از بخشهایی دانست که در کنش متقابل با یکدیگرند. نظام خانواده در مجموعه‌ای از نظامهای بزرگتر قرار گرفته است: محله، جامعه، و جامعه گسترده تر. این نظام به طور مستقیم یا غیر مستقیم در کودکان و نوجوانان تأثیر می‌گذارد.

نوع ارتباط نوجوانان با والدین در چگونگی شکل‌گیری هویت آنان مؤثر است، پژوهش‌های مارکستروم_آدامز (۱۹۹۲)، و اترمن (۱۹۹۲)، و گراتیوانت و کوپر (۱۹۸۶) مؤید این مطلب است: نوجوانانی که در حالت پراکندگی هویت هستند، غالباً کسانی هستند که از جانب والدین خود به فراموشی سپرده شده و یا طرد شده‌اند. شاید علت این امر آن است که شکل‌گیری هویت در آغاز مستلزم همانند سازی با پدر و مادر است و همانند سازی با ویژگی‌های آنان وقتی انجام می‌شود که نوجوانان به آنها دلبستگی داشته باشند.

همچنین وقتی نوجوانان وابستگی شدیدی به والدین داشته باشند و مدام از آنها فرمان ببرند، هویت او حاکی از تسلیم طلبی در مقابل والدین خواهد بود، زیرا ممکن است هیچ وقت به خود اجازه ندهند که اقتدار و معیارهای والدین را زیر سؤال ببرند. برعکس، نوجوانانی که هویت محکمی به دست می آورند غالباً کسانی هستند که از عواطف محکم و آزادی کافی و محیط خانواده امن برخوردارند و اجازه پیدا می کنند که فردیت خود را کسب کرده و آن را حفظ نمایند.

جنسیت:

تفاوت های جنسیتی به به مجموعه خصوصیات و رفتارهایی گفته می شود که از سوی اجتماع از یک زن یا یک مرد انتظار می رود. اریکسون اظهار می دارد که رشد هویت برای مردان و زنان ممکن است کاملاً متفاوت باشد او پیشنهاد می کند که تفاوت های کالبد شناختی ممکن است در ویژگی های فرآیند رشد هویت اثر بگذارند. براین اساس کولومبوک و فی و ش (۱۹۹۵) نتیجه گرفتند: به نظر می رسد که تفاوت های جنسیتی در گرایش اخلاقی، از تفاوت های جنسیتی در اجتماعی شدن نشأت می گیرد. لازم است که نگاه دقیق تری به نحوه رفتار والدین، همسالان و معلمان با دخترها و پسرها بکنیم و ببینیم که چگونه این تعامل های اولیه نه تنها در استدلال اخلاقی بلکه در بسیاری از دیگر خصیصه ها بر رشد تفاوت های جنسیتی اثر می گذارند.

عوامل شناختی:

توانایی های شناختی نوجوانان نیز هم از نظر کیفی و هم از نظر کمی در سال های نوجوانی به رشد خود ادامه می دهد. کمی است از این نظر که نوجوانان تکالیف ذهنی را در مقایسه با سال های کودکی سریعتر، راحتتر و با کارایی بیشتر انجام می دهند. کیفی است از این نظر که در فرایندهای نهفته عقلی نوجوانان که برای تشریح و استدلال درباره مسائل به کار میرود و تغییرات مهمی به وجود می آورد.

رشد شناختی تأثیر مهمی بر شکل گیری هویت دارد. در دوره نوجوانی به مرحله تفکر عملیاتی صوری می رسد، امکان بسیار بهتری به دست می آورد که هویت آتی خود را ترسیم کند و به ابعاد آن بیندیشد. نوجوانان به فکر کردن، به خصوص به افکار خود درباره خویشتن، مشخصه مرحله عملیاتی صوری است. دختر یا پسر جوان معمولاً درون نگر و تحلیل گر می شود. علاوه بر این، فکر و رفتار خود مدارانه می شود. رشد شناختی در بروز احساس هویتی مشخص در نوجوانان با دوری از عینیات، با استدلال، یا «تمرکز» و با امتحان کردن حدسیات با خود روبه رو می شود. او کیست؟ این کسی که فکر می کند، عقیده ای پیدا می کند و آن را ابراز می کند کیست؟ او چیست؟ در او چیست؟ این مرکزی که عقایدش در آنجا شکل می گیرد کجاست، عقایدش در کجا ایجاد می شود؟ حدسیاتش در کجا فرمولبندی می شود؟ آیا در خود او ایجاد می شود؟

بحران هویت در نوجوانان

سن نوجوانی سنی است نوجوان با مشکلات تازه ای دست و پنجه نرم می کند. این مشکلات انواع مختلفی دارد و برای نوجوان جدی و تازه محسوب می شود. علت این مشکلات می تواند محیطی و زیستی باشد ولی در این دوره ی سنی را به حساس ترین

دوران زندگی هر انسانی تبدیل شده است. یکی از مشکلاتی نوجوان در این دوران با آن دست و پنجه نرم می کند بحران هویت است. بحران هویت در نوجوان می تواند سازنده و مخرب باشد که تمامی این ها بستگی به شیوه عملکرد نوجوان و اطرافین او دارد. بحران هویت باید به شیوه درستی به پایان برسد، در غیر این صورت عواقب و مضرات جبران ناپذیری را برای انسان به جای می گذارد.

علت شکل گیری بحران هویت در نوجوانان

تغییر ناگهانی محیط: در دوره نوجوانی انسان به طور ناگهانی از کودکی خود جدا می شود. ورود به اجتماع و جدی شدن مسائل و مشکلات، نوجوان را با چالش مواجه می کند که چرا باید این مشکلات باشد، مشکل از چیست؟ شاید راه را اشتباه آمدم؟ اینجا متعلق به من است؟! در نتیجه این مشکلات، سوالاتی از این قبیل در ذهن نوجوان شکل میگیرد و در نهایت در طول مدت بحران هویت را در نوجوانان ایجاد می کند.

تغییر سطح هورمون ها: در این سن ترشح و تولید هورمون ها کاملاً از برنامه خارج می شود و در سطح تولید آن بی نظمی صورت می گیرد. این ترشح هورمونی در مغز تغییرات شیمیایی ایجاد میکند که تاثیر مستقیم بر اخلاق و رفتار می گذارد. این ترشح هورمونی احساساتی مانند غم، ناراحتی، عصبانیت را در فرد ایجاد می کند. در نتیجه ی ایجاد این احساسات فرد به دنبال راهکاری برای درمان غم خود می گردد ولی چون این احساسات یک علت زیستی دارد، به راحتی کنترل نمی شود که در نتیجه آن بحران هویت در نوجوانان ایجاد می شود. شایان ذکر است احساسات ناشی از هورمون ها با روش های درست قابل کنترل می باشد.

استرس: در نتیجه مواجهه فرد با موقعیت های جدید و همچنین تغییر سطح هورمون ها، نوجوان سطح بسیار زیادی از استرس را تجربه می کند. در نتیجه استرس نوجوان تمرکز خود را از دست می دهد، خود را نا توان می بیند و در مورد کارهایی که توانایی انجام آن را دارد شک می کند. این شک در استعدادها، در هوش و توانایی و در تمامی ویژگی های مثبت فرد تاثیر می گذارد که در نهایت موجب ایجاد بحران هویت در نوجوانان می شود. با کاهش استرس می توان بحران هویت نوجوان را تا حد خوبی کنترل نمود.

کاهش اعتماد به نفس: همانطور که فوقاً ذکر شد نوجوان در این دوران احساسات متناقضی را تجربه می کند. ممکن است اتفاقی در زندگی یا رفتار اطرافیان اعتماد به نفس نوجوان را تا حد زیادی کاهش دهد. این کاهش اعتماد به نفس باعث می شود که نسبت به تمامی ویژگی ها خود بی علاقه و بی میل باشد و به دنبال تغییر ویژگی های رفتاری و حتی ظاهری خود باشد. این میل به تغییر، ناشی از بحران هویت در نوجوانان است که از کمبود اعتماد به نفس نشئت می گیرد و به علاقه به تغییر منجر می شود. حتی رفتار بسیاری از بزرگسالان نیز که علاقه به تغییر دارند ناشی از همین بحران هویت مدیریت نشده است.

عدم ورود به دنیا بزرگسالی: در این دوران، نوجوانان به طور کامل از کودکی خارج می شوند اما به دنیای بزرگسالی نیز وارد نمی شوند. اینکه انسان در میان گروه از ادم ها معلق بماند می تواند موجبات ایجاد بحران هویت در نوجوانان باشد. انسان نمی تواند به کودکی بازگردد زیرا این دوره او را نمی پذیرد و بزرگسالان نیز او را مورد انتقاد قرار می دهند. او به دنیای بزرگسالی نیز راه داده

نمی شود زیرا یک بزرگسال دیده نمی شود. همین موارد باعث می شود که نوجوان نداند واقعا کیست؟! در این حین برای اینکه بتواند به دنیای بزرگسالی ورود کند ممکن است به رفتار های مخرب و پر خطر گرایش پیدا کند که نتایج جبران ناپذیری را بر روی او می گذارد.

انتخاب ارزشی: در این دوران از نوجوان خواسته می شود تا عقاید و ارزش های خود را، مسیر مورد علاقه، شغل مورد و تمامی این موارد را تعیین و مشخص کند. ولی به این علت که هنوز خود را به درستی نشناخته است و نمی تواند انتخاب های قاطعانه را انجام دهد دچار سردرگمی می شود. این سردرگمی در نهایت موجب افزایش بحران هویت در نوجوانان می شود.

علائم بحران هویت در نوجوانان

۱- رفتار های ضد و نقیض: از آنجا که نوجوان نمی داند که کی هست و یا چه می خواهد دائما در حال ازمون و خطا برای پیدا کردن شخصیت واقعی خود است که این رفتار های ضد و نقیض را در پی دارد.

۲- پرخاشگری: فرد دچار گیجی و سردرگمی شده است که نتیجه ی وجود این احساسات، اخلاق تند، پرخاشگری و عصبانیت می شود. گاهی این احساسات به صورت غم و اندوه نیز مشاهده می شود.

۳- تقلید: از آن جا که بحران هویت در نوجوانان ایجاد شده است، خود نوجوان نمی داند چه می خواهد و یا چه چیزی را دوست دارد. این ممکن است فرد را به سمت تقلید از بزرگسالان یا همسالان خود بکشاند.

۴- ناسازگاری با اطرافیان و محیط: اگر فرد رفتار خود به صورت تقلید اشکار نکند به ناسازگاری روی می آورد. چون نمی داند که چه چیزی را می خواهد، به تمامی محیط اطراف خود پاسخ منفی می دهد که این موجب ناسازگار شدن می شود.

۵- افت عملکرد تحصیلی: سردرگمی، گیجی و وجود استرس فراوان، امکان افت عملکرد تحصیلی را افزایش می دهد.

۶- بی انگیزه شدن: علاقه و خواستن مهم ترین عامل ایجاد انگیزه برای انسان است. بحران هویت در نوجوانان موجب می شود که در علاقیات و خواسته ها شک ایجاد شود که این می تواند موجب کاهش انگیزه برای انجام هر کاری باشد.

۷- انزوا و دوری از فعالیت: وقتی فرد نمی داند از چه اعمالی خوشش می آید و از چه چیزی بدش می آید از فعالیت ها دوری میکند و بیشتر زمان زندگی خود را هدر می دهد یا به فعالیت های بیهوده می پردازد.

۸- پراکندگی هویت: ممکن است در این مدت شخصیت های متفاوتی را از نوجوان مشاهده کنید. روزی لباس های هنری می پوشد و روزی به شغل مهندسی علاقه نشان می دهد و روزی طالب رفتن به کلاس های رزمی است. این ازمون و خطایی است که نوجوان در حال انجام دادن است. در حقیقت زمانی که بحران هویت در نوجوانان رخ می دهد، طبیعتا مغز به دنبال راهی برای پایان دادن به این وضعیت نا معلوم است و این راه می تواند موجب بروز شخصیت های متفاوت باشد.

ب) پیشینه عملی

سبحانی جو (۱۳۸۳) پژوهشی با عنوان " هویت و بحران هویت " که در مورد معنای آن و عوامل موثر بر شکل هویت و چالش هایش توضیح داده و راهکارهای از قبیل: ۱. بازنگری در محتوا و مضمون کتاب‌های درسی و ارائه‌ی مطالب جدیدی که به ایجاد بینش تازه‌ای نسبت به خود زندگی و نقشی که فرد می‌تواند ایفا نماید منجر شود ۲. بازنگری در محتوا و شیوه ارائه برنامه‌های ویژه کودکان نوجوانان و جوانان در صداوسیما به گونه‌ای که به ایجاد دل‌بستگی عمیق نسبت به هویت فرهنگی و تمدنی آن‌ها بینجامد ۳. تلاش در جهت حل معضل کاهش انگیزه تحصیلی ترک تحصیل بیکاری و توقف پشت دیوار بلند کنکور که هر کدام عاملی مهم در ایجاد سرخوردگی و بی‌هویتی است ۴. تقویت زمینه تبادل فکری و هم‌اندیشی با نسل جوان به منظور درک مشکلات و معضلات درونی آنان و پاسخ به پرسش‌های بنیادین آن‌ها ۵. توسعه مناسبات میان والدین و فرزندان از حیث عاطفی روحی و کلامی به منظور تحکیم هویت خانوادگی ۶. تقویت زمینه‌های حضور نوجوانان و جوانان در عرصه‌های مشارکت و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی با هدف تحکیم هویت اجتماعی ۷. تفهیم این واقعیت به نسل جوان که زندگی کردن غیر از با معنا زندگی کردن است چرا که با معنا زیستن در خور افتخار و تکریم است ۸. ایجاد زمینه‌هایی که به مدد آن نوجوانان قادر به تفکر منتقدانه نسبت به فرهنگ به ویژه فرهنگ بیگانه باشد از تاریخ تاسیس این امر زمینه تکوین هویت فرهنگی پایدار و برخوردار مؤثر با هجوم فرهنگی را مهیا می‌کند، اشاره کرده که بعضی از راهکارهایش جالب است.

سبحانی‌نیا (۱۳۸۳) در پژوهشی با عنوان " جوان و بحران هویت " راهکارهای مقابله با بحران هویت را توضیح می‌دهد که "دین شناسی: بازیافت هویت در گرو پاسخ‌گویی به پرسش‌های بنیادین است. نظریات و مبانی دینی، پاسخ‌های مطمئن و موثقی درباره انسان، مفهوم زندگی، رازهای هستی و سرانجام آن دارد. ساموئل معتقد است: (دین برای کسانی که با پرسش‌هایی از این دست رو به رو هستند که: من کیستم و به کجا تعلق دارم؟ پاسخ‌های قانع‌کننده ای دارد). دین و مذهب به آدمی می‌آموزد که در مواقع مختلف زندگی چه کار کند، هدفش برای زندگی چه باشد و چگونه می‌تواند به هدف نهایی خود برسد. خودشناسی: با تحقق خودشناسی، بخش عمده‌ای از هویت فردی محقق می‌شود، زیرا بر پایه خودشناسی می‌توان به پرسش من کیستم و چه نقشی دارم؟ پاسخ داد. منظور از خودشناسی، آگاهی یافتن از جنبه‌های مثبت و منفی شخصیتی و شناخت توانایی‌های درونی است که در سایه آن، زمینه اعتماد به نفس نسل جوان فراهم می‌گردد. الکسیس کارل می‌گوید: (فایده عملی خودشناسی، احیا و نو سازی خویشتن است). بازگشت به خویشتن: منظور از خویشتن، ارزش‌ها، مفاخره و زیبایی‌های هنر و ادب یک ملت است. تأکید بر معرفت تاریخ تمدن و میراث فرهنگی، راه را بر درک هویت ملی همواره کرده و نوجوانان و جوانان را به خودباوری می‌رساند و همین امر قطعاً در احراز هویت آنان مؤثر خواهد بود." که بررسی این راه‌حل‌ها به نظر باید در کتب درسی آورده شود و دانش‌آموزان از همان ابتدا، قبل از بروز بحران آشنا شوند.

زویداویان‌پور و سلیمانی کاجی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان " بحران هویت نوجوان " با جرای برخی راهکارها مانند: ۱. آموزش خانواده جهت آشنایی با روان‌شناسی رشد و نوجوان ۲. انتقادها از او سازنده باشد نه تخریب‌گر چرا که باعث رشد و تعالی نوجوان خواهد شد و با حس مسئولیت‌پذیری بیشتری دست به عمل می‌زند ۳. گسترش و بهبود بخشی به روابط میان فردی در خانواده از

جهات عاطفی کلامی و روحی ۴. ارائه محتواهای مفید و کارآمد در راستای فعال‌سازی و تحلیل‌گری مغز نوجوانان به‌عنوان مخاطبان انواع رسانه‌ها ۵. درک موقعیت نوجوان و بررسی کردن پدیده‌های اطراف از دریچه نگاه او می‌باشد بسیار عالی و جذاب می‌باشند.

گردآوری داده‌ها برای شناخت بهتر وضع موجود (شواهد نوع ۱)

بعد از اینکه نسبت به وجود چالش‌های نوجوانی و بحران هویت در بین دانش‌آموزان دهم مطمئن شدم، همراه با پرسش ۲ سوال از سایر همکاران، درصدد علت یابی مسئله برآمدم:

۱. به نظر شما علت بوجودآمدن بحران هویت در دانش‌آموزان چیست؟

۲. به نظر شما دلیل تشدید این چالش‌ها در دانش‌آموزان چیست؟

بعد از اینکه مطمئن شدم دانش‌آموزان من دچار درجاتی شدید از بحران هویت می‌باشند و گفتگو با همکاران، مهر تاییدی بود بر دانسته‌ام، با تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها و مشاهده‌ها، متوجه شدم چندین عامل برای تشدید این بحران دخیل هستند:

عدم اعتماد دانش‌آموزان به یکدیگر علی‌الخصوص به معلمان و اولیای مدرسه، فضای سرد و خشک محیط کلاسی، عدم توجه به توانایی‌ها و استعدادهای ذاتی دانش‌آموزان، عدم توجه به ویژگی‌های فردی آنها، عدم درک صحیح اولیای دانش‌آموزان از وضعیت سنی آنها، عدم توجه به نیازهای روحی و روانی آنها، بی‌انگیزگی دانش‌آموزان، عدم پاسخگویی صحیح به سوالات جنسی دانش‌آموزان، ارتباط‌گیری ضعیف اولیای مدرسه با دانش‌آموزان، عدم توانایی برنامه‌ریزی برای آینده، عدم توجه به نیازهای معنوی دانش‌آموزان، عدم توانایی تشخیص مرز بین دروغگویی و نگفتن حرفی و راست صحبت کردن، عدم تفکر برای مشخص کردن شغل آینده، عدم استفاده حداکثری از اوقات، عدم وجود اعتماد به نفس.

جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات برای ارائه راه حل‌ها

با جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های مختلف علمی از قبیل (مصاحبه، مشاهده، پرسشنامه، گفت‌وگو و...) می‌توان اطلاعات دقیقی مربوط به علت وجود مسئله، فراوانی، عمق، وسعت و عوامل موثر در آن را شناسایی و به توانمندی‌ها و محدودیت‌های خود پی برد.

مصاحبه

باتوجه به همکاری شفاهی همکاران با اینجانب و پاسخ به پرسش‌ها بدون نیاز به کاغذبازی، چند سوال زیر از آنها پرسیده شد:

سوالات مصاحبه اولیه از همکاران:

۱. علت وجود بحران هویت در دانش‌آموزان چیست؟

۲. علت تشدید بحران هویت در آنها چیست؟

۳. مدرسه و خانواده به طور جداگانه چه تاثیری بر تشدید این بحران دارند؟

۴. به نظر شما چگونه می توان توانایی دانش آموزان را در مقابله با بحران هویت، افزایش داد؟

مدیر مدرسه، با اشاره بر عدم آگاهی والدین از شرایط حساس نوجوانی، سخت و خشک بودن مطالب درسی و عدم توانایی ارتباط گیری معلمان با دانش آموزان، سردرگمی دانش آموزان تاکید کردند که این اعمال باعث تشدید بحران در بین دانش آموزان می باشد. برگزاری کارگاه های مهارت زندگی برای دانش آموزان را پیشنهاد کردند.

دبیر جامعه شناسی مدرسه با اشاره بر دنیای مدرن و پیشرفت تاثیر گذاری فضای مجازی بر اعتقادات و روش زندگی و افکار دانش آموزان، خاطر نشان کردند که باید آنها را به صلاح سواد رسانه مجهز کنیم و با ارتباط گیری صحیح با آنها، کمک حال آنها باشیم.

مشاهده

مشاهده به طور واضح و روشن، اساسی ترین شیوه کسب اطلاعات درباره جهان پیرامون ماست. در حسابرسی نیز مشاهده عبارت است از ملاحظه یک فرایند یا روش در حال اجرا توسط دیگران. مشاهده مستقیم به پژوهشگر اجازه می دهد رفتار مورد مشاهده را به همان صورتی که اتفاق می افتد، ثبت و گزارش کند.

از ابتدای سال تحصیلی، از دانش آموزان خواسته شد تا در مورد دغدغه های نوجوانی خود در فواصل زمانی مختلف صحبت کرده و در صورت بروز مشکلی تازه، به اطلاع برسانند. با توجه به درگیری آنها با چالش هویتی و نوجوانی، در طول یکسال به مواردی همانند عدم برنامه ریزی، اعتماد به نفس پایین، عدم تمرکز، ترس از حال و آینده اشاره کردند.

پرسشنامه

پرسشنامه احمدی که دارای ۱۰ مولفه بوده اما با توجه به شرایط محیطی، ۹ مولفه ی آن بررسی شد. (پیوست ۱)

تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها (اطلاعات)

الف) جمع آوری اطلاعات کیفی

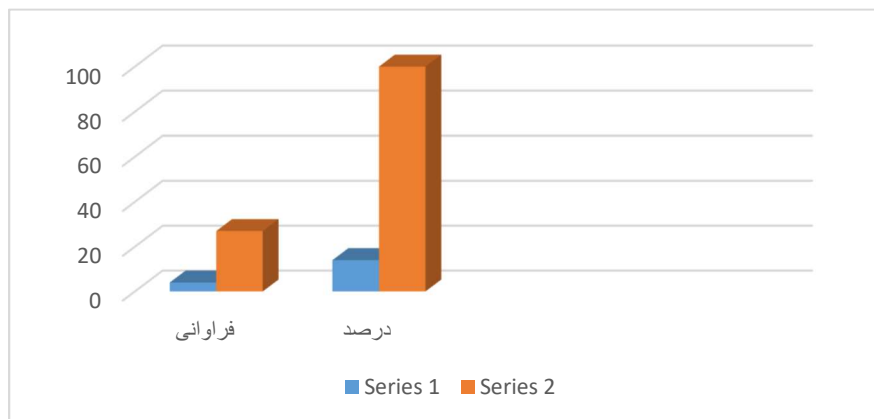
با توجه به مصاحبه انجام شده با همکاران و مشاهده رفتاری دانش آموزان، شاخص های کیفی زیر نشانه هایی از عدم آگاهی نسبت به وجود بحران هویت و راههای مقابله با آن بود: عدم وجود اعتقادات قوی مذهبی، عدم توانایی برنامه ریزی مناسب برای حال و آینده، عدم وجود آینده نگری، عدم توانایی ارتباط گیری با دوستان و اولیای مدرسه و والدین، عدم آگاهی کافی درباره جنسیتشان، عدم احساس امنیت خاطر، عدم وجود روحیه تلاش و کوشش، نارضایتی دانش آموزان از فضای سرد و خشک کلاس و عدم توانایی صمیمی شدن با معلم جهت گرفتن راهنمایی ها و مشاوره های مورد نیازشان.

ب) اطلاعات کمی وضع موجود

برای تعیین وضع موجود از اعداد و ارقام نیز استفاده شد که در این قسمت در قالب شاخص کمی به شرح زیر ارائه می گردد:

جدول شماره ی ۱ (پرسشنامه بحران هویت- احمدی)

کل دانش آموزان کلاس	توانمند در رویارویی با بحران هویت	فراوانی
۲۷	۴	درصد
%۱۰۰	%۱۴	

نمودار ۱ (درصد و فراوانی پرسشنامه بحران هویت- احمدی)

باتوجه به جدول شماره ی ۱، باتوجه به ۹ مولفه ی مورد تحقیق در پرسشنامه، تعداد دانش آموزانی که نسبت به کل کلاس، توانایی بیشتری در مقابله با بحران هویت داشتند، فقط ۴ نفر بودند که از نظر من رضایت بخش نبوده و در کل سطح توانمندی کلاس، پایین بود.

اهداف تحقیق

هدف کلی: افزایش توانایی دانش آموزان در مواجهه با بحران نوجوانی (بحران هویت)

اهداف جزئی:

۱. آشنایی دانش آموزان با مولفه های بحران هویت

۲. ایجاد انگیزه جهت مقابله با بحران هویت

۳. افزایش توانایی مقابله با بحران هویت

ارائه راه حل های پیشنهادی:

الف) راهکارهای پیشنهادی جهت تحقق هدف افزایش توانایی دانش آموزان با بحران هویت

۱. برگزاری کلاس های مشاوره و روانشناسی با حضور افراد حاذق و آشنا به مسئله (راهکار اقدام پژوهش)

از آنجایی که مشاوران مدرسه، اکثریت برای برنامه ریزی درسی و مشکلات کوچک خانوادگی همراه دانش آموزان هستند، اقدام پژوهی جهت آشنایی دانش آموزان با نوجوانی و مسائل مربوط به آن پیشنهاد حضور روانشناختی نوجوان و برگزاری کارگاه های عملی را موثر دانست.

۲. برگزاری کرسی های آزاد اندیشی علمی و هنری (راهکار مدیر مدرسه)

مدیر مدرسه با ارائه این پیشنهاد معتقد بود که حضور دانش آموزان در کرسی های آزاد خودساخته شان، موجب افزایش اعتماد به نفس و بیشتر شدن ارتباطاتشان می شود.

۳. برگزاری نمایشگاه آثار هنری و علمی و ادبی دانش آموزان (پیشنهاد دانش آموزان)

دانش آموزان می گفتند که در صورت دیدن استعداد های سایر هم مدرسه ای هایشان باعث خرسندی آنان شده و این امر به شناخت بیشترشان با یکدیگر کمک می کند.

۴. برگزاری اردوی دو روزه با برنامه ریزی خود دانش آموزان (راهکار اقدام پژوهی)

محقق معتقد بود که دادن مسئولیت خارج از فضای محیطی مدرسه، دانش آموزان را با جنبه های مختلف مسئولیت پذیری خو شان آشنا می کند و قدمی در جهت خود آگاهی شان برمی دارند.

۵. بازدید از مناطق تاریخی - مذهبی شهر و استان (راهکار معاون مدرسه)

معاون این مدرسه معتقد بود که استفاده از المان های تاریخی و مذهبی شهر علاوه بر اینکه عرق ملی دانش آموزان افزایش پیدا می کرد، آنها با آشنا شدن تاریخ شهر خود، به شناختن خودشان هم در مدت زمانی، دست پیدا می کردند.

۶. برگزاری دوره های مناسب جهت آشنا نمودن اولیا با نیازها و ویژگی های نوجوانی (پیشنهاد دانش آموزان)

باتوجه به وجود تقابل بین دانش آموزان و والدینشان، آنها خواستار برگزاری جلساتی برای خانواده هایشان بودند که به صورت علمی، با ویژگی های دوران نوجوانی آشنا شده و راه همراهی با فرزندانشان را بیاموزند.

۷. برگزاری جلسات متعدد با دبیران و هم اندیشی همکاران جهت تسهیل نمودن این چالش ها برای دانش آموزان (پیشنهاد معاون آموزشی)

معاون آموزشی معتقد بود که جهت بررسی و حل این چالش ها، معلمان و اولیای مدرسه همواره باید بروز بوده و با کمک هم در کنار تدریس هایشان، به فکر مسائل روحی و شخصیتی دانش آموزان هم باشند.

۸. برگزاری جلسات مختلف مدیر و معاونین مدرسه با دانش آموزان (پیشنهاد دانش آموزان)

دانش آموزان معتقد بودند در صورت این که با عوامل اجرایی مدرسه به صورت مداوم جلسات مختلفی داشته باشند، علاوه بر ایجاد روابط صمیمی تر، آنها را با ابعاد مختلف برقراری ارتباط آشنا می کند.

۹. دعوت از افراد موفق رشته های مختلف استان (راهکار معاون پرورشی)

اگر دانش آموزان با افراد مختلف برتر در رشته های گوناگون آشنا شوند، علاوه بر فهم اینکه همه ی رشته ها ارزشمندند، با شناخت انسان های جدید و گسترده کردن ارتباطاتشان، می توانند علائق خودشان را هم بفهمند.

۱۰. تهیه و تالیف کتاب با نوشته های دانش آموزان (راهکار اقدام پژوهی)

این کار علاوه بر تشویق دانش آموزان برای نوشتن های بیشتر که در نهایت باعث کشف ابعاد مختلف روحی و شخصیتی خودشان می شود، می تواند اقدامی مهم جهت افزایش خودباوری آنها باشد.

۱۱. تشویق دانش آموزان برای نوشتن روزانه ها (پیشنهاد دبیر ادبیات مدرسه)

دبیر ادبیات مدرسه معتقد است دانش آموزان به طور مداوم باید روزانه اتفاقات ۲۴ ساعته که گذشت را بنویسند که در نهایت بتوانند کیفیت روزشان را سنجیده و برای خود تصمیم های عقلانی بگیرند.

۱۲. برگزاری جلسات کتابخوانی با محوریت کتب روانشناسی (راهکار اقدام پژوهی)

جلسات کتابخوانی همواره یکی از بهترین اقداماتی است که افراد با شرکت در آن جلسات، به صورت تجربی می توانند موارد مختلفی را یاد بگیرند. اقدام پژوهی با ارائه این راهکار، می خواست که نظریات و راهکارهای علمی را به شکلی تجربی به دانش آموزان، یاد دهند.

۱۳. برگزاری اردوی یک روزه با دانش آموزان و اولیای آنها (پیشنهاد معاون آموزشی)

در اردوی مشترک بین اولیا و دانش آموزان می توان علاوه بر کمک به نزدیک شدن آنها به یکدیگر، مفاهیم مورد نیاز همراهی با هم را در قالب سرگرمی هایی ارائه کرد.

۱۴. شناسایی استعدادها (پیشنهاد معاون آموزشی)

با شناسایی استعدادها، علاوه بر اینکه می توان کمک حال استعدادهایی بود که کشف نشده اند، می توان با ارزش نهادن بر همه ی آنها، اعتماد به نفس دانش آموزان را افزایش داده و آنها را بیشتر با خودشان آشنا کرد.

۱۵. برگزاری کلاس های کارگاهی متفاوت در تابستان ها (پیشنهاد معاون پرورشی)

خیلی از دانش آموزان، سه ماه طولانی تابستان را به بطالت می گذرانند. معاون پرورشی مدرسه معتقد بود با برگزاری کارگاه های مهارتی مختلف، علاوه بر افزایش تعامل مدرسه با دانش آموزان، به برنامه ریزی و استفاده صحیح از وقت آنها، کمک کند.

۱۶. برگزاری کلاس های مهارت زندگی (راهکار اقدام پژوه)

باتوجه به اینکه هیچکدام از مهارت های اساسی و اصلی زندگی در مواد درسی و زنگ های پرورشی به دانش آموزان یاد داده نمی شود، پیشنهاد اقدام پژوه به برگزاری جلسات کارگاهی با حضور مدرسین این مهارت ها بود.

۱۷. تقسیم بندی همه دانش آموزان در گروه های مختلف علمی و ادبی و هنری و فناوری باتوجه به علاقه شان و ارائه مسئولیت به آنها (راهکار اقدام پژوه)

بعد از شناسایی استعدادها، می توان کار گروه های مختلفی تشکیل داده و صفر تا صد مدیریت آنها را به خود دانش آموزان سپرد؛ این کار علاوه بر افزایش مسئولیت پذیری آنها، قدرت برنامه ریزی و مدیریت و برقراری ارتباطات مختلف را در آنها افزایش می دهد.

۱۸. ارائه مسئولیت جهت مدیریت کردن مدرسه به دانش آموزان - هر دانش آموز یک مدیر (راهکار مدیر مدرسه)

مدیر مدرسه معتقد بود که مدرسه برای دانش آموز است و او باید راحت باشد. بنابراین با ارائه ی طرح هر دانش یک مدیر، علاوه بر کمک گرفتن از آنها برای پیشبرد اهداف مدرسه، می خواست که یادگیرندگان با سختی مدیریت آشنا شده و خودشان هم زیر نظر مدیر و معاونین، تا جای امکان در امورات مدرسه مشارکت داشته باشند.

۱۹. اداره مدرسه توسط دانش آموزان چندین بار در سال (پیشنهاد دانش آموزان)

با ارائه ی این پیشنهاد، دانش آموزان خواستار آشنا شدن با جایگاه مدیریت و معاونت و تدریس در مدرسه، وظایف و مسئولیت های شان بوده و می خواستند که با قبول این نقش ها، خودشان برای نقش های احتمالی آینده، آماده کنند.

انتخاب راه حل ها

از بین راه حل های پیشنهادی از سوی همکاران و دانش آموزان، راهکارهای اقدام پژوه و همچنین مطالعه منابع علمی و معنی مرتبط با موضوع، طرح راهکارهای زیر جهت تحقق اهداف انتخاب گردید:

۱. برگزاری کلاس های مشاوره و روانشناسی با حضور افراد حاذق و آشنا به مسئله (راهکار اقدام پژوهش)

۲. برگزاری اردوی دو روزه با برنامه ریزی خود دانش آموزان (راهکار اقدام پژوه)

۳. برگزاری دوره های مناسب جهت آشنا نمودن اولیا با نیازها و ویژگی های نوجوانی (پیشنهاد دانش آموزان)

۴. تشویق دانش آموزان برای نوشتن روزانه ها (پیشنهاد دبیر ادبیات مدرسه)

۵. برگزاری جلسات کتابخوانی با محوریت کتب روانشناسی (راهکار اقدام پژوه)

۶. برگزاری کلاس های مهارت زندگی (راهکار اقدام پژوه)

۷. ارائه مسئولیت جهت مدیریت کردن مدرسه به دانش آموزان- هردانش آموز یک مدیر (راهکار مدیر مدرسه)

اعتباربخشی به راه حل های انتخابی

به منظور اعتبار بخشی در اجرای راه حل ها، ۷ راه حل انتخاب شده برای کسب اعتبار و روایی بیشتر، جهت اظهار نظر به اساتید اهل فن و صاحب نظران مربوطه از جمله مدیریت و معاونت آموزشگاه و تعدادی از همکاران مجرب ارائه گردید تا نقطه نظرات و رهنمودهای خود را بابت انتخاب راه حل های مناسب، بیان کنند.

در مجموع راه حل های انتخاب شده از نظر قابلیت اجرا، منطبق بودن با امکانات و شرایط فیزیکی مدرسه، قابل دسترس بودن و ویژگی های دانش آموزان مورد تایید قرار گرفت.

اجرای راه حل های انتخابی

۱. برگزاری کلاس های مشاوره و روانشناسی با حضور افراد حاذق و آشنا به مسئله

باتوجه به اینکه در مدرسه فقط مشاوران تحصیلی وجود دارند و درموارد خیلی کمی از مشکلات شخصی دانش آموزان دخالت کرده و کمک حال آنها می باشند، از دو تن روانشناسان حوزه ی کودک و نوجوان دعوت شده و در ۶ جلسه ۹۰ دقیقه ای جلسات کارگاهی با دانش آموزان برگزار شد.

نظارت بر اجرای راه حل

با هماهنگی دقیق با اساتید، دقت داشتیم که کل کلاس دهم انسانی در جلسات حضور داشته و تمرین های ارائه داده را به خوبی انجام دهند. از جلسه سوم به بعد اشتیاق دانش آموزان بیشتر شده و خواستار برگزاری جلسات دیگری شدند.

مشارکت و نقادی همکاران:

از همکاران درمورد پیشرفت دانش آموزان در کلاس هایشان پرسیدم و اظهار نظر کردند که پیشرفت قابل توجهی دارند و بهتر با خودشان کنار آمده اند.

۲. برگزاری اردوی دو روزه با برنامه ریزی خود دانش آموزان

با هماهنگی لازم که با اداره آب ناحیه انجام شد، روزهای ۵ شنبه و جمعه هفته اول اردیبهشت را جهت برگزاری اردو در اردوگاه مقدس اردبیلی رزرو کرده و تک تک برنامه ریزی های اردویی، تهیه اقلام با کمک همکاران مدرسه و... توسط خود دانش آموزان انجام گرفت.

نظارت بر اجرای راه حل

باتوجه به اینکه دانش آموزان خودشان مسئولیت صفر تا صد اردو را برعهده گرفته بودند، علاوه بر خوشگذرانی در محوطه اردوگاه به خوبی از عهده وظایفشان برآمدند و درخواست برگزاری دوباره اردوهایی را داشتند که خودشان مدیریت کنند.

مشارکت و نقادی همکاران:

همکاران موافق دادن مسئولیت به دانش آموزان بودند و تشویق کردند.

۳. برگزاری دوره های مناسب جهت آشنا نمودن اولیا با نیازها و ویژگی های نوجوانی

باتوجه به گلایه دانش آموزان از عدم آگاهی والدینشان از ویژگی های سنی آنها، از روانشناسان خانواده دعوت به عمل آمد و در ۴ جلسه ۸۰ دقیقه ای این برنامه اجرا شد.

نظارت بر اجرای راه حل

بعد از هر جلسه با اولیا و دانش آموزان ارتباط گرفتم تا بدانم چه تغییری در برخورد و نگرش هر دو طرف ایجاد شده است که در جلسه آخر متوجه شدم هر دو طرف تقریباً به صلح نسبی رسیده اند و بعضی از خانواده ها مشاوره را خارج از مدرسه ادامه دادند.

مشارکت و نقادی همکاران:

موافق اجرای طرح بودند.

۴. تشویق دانش آموزان برای نوشتن روزانه ها

باتوجه به اهمیت تخیله هیجانی دانش آموزان و به صلح رسیدن با خودشان، در زمان های اضافه کلاسی به نوشتن روزنوشت و خواندن بعضی از نوشته های روزهای قبلی پرداختیم.

نظارت بر اجرای راه حل

دانش آموزانی که تمایلی به نوشتن نداشتند، با شنیدن خاطرات دوستانشان و دریافت دفتری مخصوص روزنوشت ها، به ما ملحق شدند و تمامی دانش آموزان از نوشتن و خواندن روزانه هایشان، استقبال کردند.

مشارکت و نقادی همکاران:

نظر خاصی نداشتند.

۵. برگزاری جلسات کتابخوانی با محوریت کتب روانشناسی

جهت آشنا شدن با تئوری و راه حال چالش هایی که با آنها روبه رو هستند و جلسات کتابخوانی در زنگ پرورشی انجام شد و دانش آموزان با همخوانی کتاب های مختلف و دانستن نظرات مختلف اندیشمندان بزرگ برای حل مشکلاتشان به یکدیگر کمک کردند و اتفاقاً دوستانی که علاقمند به کتابخوانی نبودند را هم مشتاق و همراه کردند.

نظارت بر اجرای راه حل

در اکثر جلسات حضور داشتم و متوجه شدم دانش آموزان در نهایت مسئولیت پذیری برای کمک کردن بهم و ارتقای سطح کتابخوانیشان، به بهترین نحو جلساتشان را برگزار می کردند.

مشارکت و نقادی همکاران:

موافق اجرای طرح بودند و گاهی آنها هم در جلسات شرکت می کردند و نظراتشان را میگفتند.

۶. برگزاری کلاس های مهارت زندگی

باتوجه به نیاز دانش آموزان با آشنا شدن با مهارت های مختلف زندگی، ۳ جلسه این کلاس با حضور مشاوره حاذق اجرا شد و در جلسات بعدی، باتوجه به خواسته های خودشان، کلاس ها را برگزار کردند و سعی داشتند با دیگر مهارت ها آشنا شوند.

نظارت بر اجرای راه حل

جلسات مفیدی برگزار شد و حواسم بود که در یادگیری مهارت های مختلف کوشا باشند و پیشرفتشان قابل تقدیر بود.

مشارکت و نقادی همکاران:

نظر خاصی نداشتند.

۷. ارائه مسئولیت جهت مدیریت کردن مدرسه به دانش آموزان - هر دانش آموز یک مدیر

هرسال یک روز طرح اداره کردن مدرسه توسط شورای دانش آموزی مدرسه انجام می شود؛ باتوجه به اهمیت آشنا شدن با مسئولیت های واقعی، در ۵ ماه پایانی سال تحصیلی، این طرح با حضور دانش آموزان اجرا شد و به بهترین نحو با کمک گرفتن از مدیر و معاون و معلمان، توانستند از عهده ی مسئولیت های پذیرفته شده برآیند.

نظارت بر اجرای راه حل

بررسی کردم و متوجه شدم که تک تک دانش آموزان با برنامه ریزی های دقیق، کارها را انجام دادند و علاوه بر کمک گرفتن از همکاران، از سایر دانش آموزان نیز کمک گرفتند.

مشارکت و نقادی همکاران:

معتقد بودند طرح جالبی است.

اصلاح و تعدیل بعضی راه حل ها

- در اجرای طرح هر دانش یک مدیر، با اینکه همه همکاران و دانش آموزان موافق آن بودند اما متاسفانه در مواردی بعضی از همکران مخالفت کرده و از اداره ناحیه گلایه کرده بودند که قسمت آخر طرح کمی ساده تر برگزار شد.

- در تک تک طرح هایی که نیاز به برگزاری کلاس بود، گاهی بعضی از همکاران با تصور آن که به زمان تدریس آنها خدشه ای وارد خواهد شد، گلایه هایی کردند پس بعضی جلسات را بعد از اتمام تایم مدرسه برگزار کردیم.
- روانشناسانی که برای اجرای کارگاهها در مدرسه حاضر می شدند، حق الزحمه ی زیادی میخواستند اما خوشبختانه با همکاری اولیا، هزینه کلاس ها آماده و پرداخت شد.

مشارکت و نقادی همکاران

با مشورت کردن با اولیا و همکاران و شورای دانش آموزی و انجمن اولیا مریبان، همه به اتفاق نظر معتقد بودند و که تک تک جلسات باید به شکل خیلی دقیق تری برنامه ریزی شود و با توجه به نتیجه های مثبت پایانی حتما در سطح ناحیه و استان بازتاب هایی داشته باشیم تا سایر مدارس نیز در صورت داشتن شرایط و موقعیت ها مشغول به اجرای این طرح ها شوند. باید شورای اختصاصی روانشناسی تشکیل شود و کتاب های مورد نظر با بررسی های دقیق و با توجه به شرایط سنی دانش آموزان آماده شود تا راحت تر سایر مدارس نیز از این اجراها کمک بگیرند.

جمع آوری داده ها پس از اجرای راه حل ها (شواهد ۲)

در این قسمت سعی شد برای جمع آوری داده ها پس از اجرای راه حل ها از روش های مختلف مشاهده، مصاحبه با همکاران و استفاده پرسشنامه با دانش آموزان، استفاده شود.

مشاهده

پس از اجرای راه حل ها، امید به زندگی، برنامه ریزی روزانه، آینده نگری، اعتماد به نفس، افزایش مهارت ارتباط گیری با سایر دوستان و اولیای مدرسه و حسنه شدن رابطه با والدینشان کامل مشهود بود.

مصاحبه

با استفاده از روش مصاحبه از تعدادی از همکاران و دانش آموزان جهت سنجش کاهش یا افزایش توانایی دانش آموزان با چالش هویتی، مصاحبه انجام شد که به قرار زیر است:

- تمامی دبیران رشته علوم انسانی مقطع دهم معتقد بودند که حواس و تمرکز دانش آموزان در کلاس بیشتر شده است که با اعتماد به نفس بیشتری هم داوطلب می شوند هم درس ها را کنفرانس می دهند.
- مدیر و معاونین مدرسه اظهار نظر داشتند که دانش آموزان دهم با اشتیاق در انجام کارهای مدرسه به آنها کمک می کنند و پیشنهاد برگزاری جلسات و جشنواره های مختلفی را داده اند.
- بعضی از دانش آموزان اظهار نظر داشتند که با اعتماد به نفس بیشتری در کلاس درس حاضر می شوند و در حال برنامه ریزی دقیقی برای آینده شان هستند.

به منظور جمع آوری اطلاعات در خصوص میزان اثربخشی راهکارهای انتخاب شده در جهت افزایش توانایی مقابله با بحران نوجوانی در دانش آموزان، پرسشنامه اولیه دوباره در اختیار آنان قرار گرفت.

ارزیابی تاثیر راه حل های انجام شده و تعیین اعتبار آن

برای مشخص شدن تاثیر راهکارهای انجام شده از بعضی از همکاران چون مدیریت محترم آموزشگاه، معاونین آموزشی و پرورشی و دبیران علوم انسانی، نظرخواهی صورت گرفت. مدیر و معاون آموزشگاه معتقد بودند که راهکارهای تاثیر گذاری بوده و شاهد ارتقای مسئولیت پذیری دانش آموزان بودیم. دبیر جامعه شناسی عنوان داشتند که اجرای راهکارها تاثیر مثبتی بر اعتماد به نفس، مهارت ارتباط گیری، فن بیان و آینده نگری دانش آموزان داشته است.

الف) اطلاعات کیفی در موفقیت طرح

در اواخر سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ با مشاهده ی فعالیت های دانش آموزان و جمع بندی پاسخ مدیر آموزشگاه، دانش آموزان و همکاران به سوالات مصاحبه و بازخورد آنان پس از اجرای راهکارها در افزایش توانایی مقابله با بحران هویت بررسی گردید و ملاحظات عبارتند از:

شرکت فعال دانش آموزان در مباحث درسی، قبول مسئولیت در اجرای طرح های مختلف پرورشی، علاقمند شدن به کتابخوانی، افزایش تمرکز و مهارت ارتباط گیری و فن بیان، حسسته شدن روابط دانش آموزان با اولیای مدرسه و والدینشان، انجام برنامه ریزی های دقیق و آینده نگری و ...

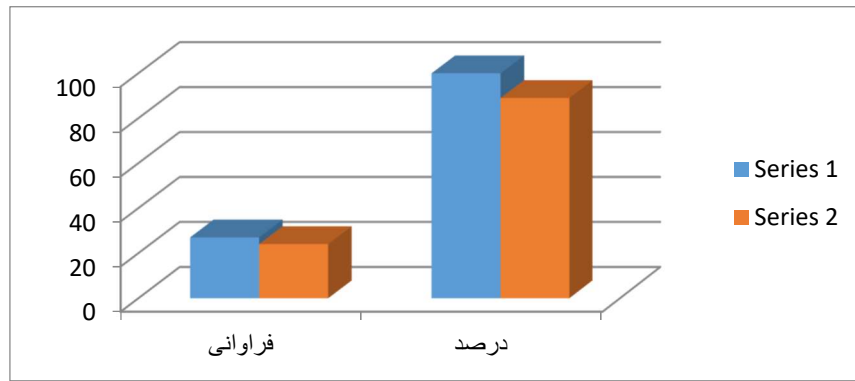
ب) اطلاعات کمی در موفقیت طرح

برای تعیین وضع مطلوب از اعداد و ارقام نیز استفاده شد که در قالب شاخص های کمی به شرح زیر ارائه می گردد:

پس از بررسی پاسخ دانش آموزان به سوالات پرسشنامه و با بررسی فعالیت های آنها و افزایش توانایی مقابله با بحران هویت پی بردم که از ۲۷ نفر، ۲۴ نفر در حال کسب مهارت روبه رو شدن با چالش های نوجوانی هستند. بنابراین پس از اجرای راه حل های مناسب و بررسی نتایج آن وضعیت مطلوب دانش آموزانم در زمینه کسب توانایی مقابله با بحران هویت چنین می باشد:

جدول ۲ توزیع فراوانی درصد تعداد دانش آموزان با توانایی مقابله با بحران هویت نسبت به کل کلاس (اواخر سال)

توانمند در مقابله با بحران هویت	کل دانش آموزان کلاس
۲۴	۲۷
۸۹٪	۱۰۰٪

نمودار ۲ (درصد و فرآوانی افزایش توانمندی دانش آموزان در مقابله با بحران نوجوانی)

طبق جدول شماره ۲ و نمودار شماره ۲: فرآوانی دانش آموزان توانمند در مقابله با بحران هویت در اوایل سال تحصیلی از ۳ نفر (درصد) به ۲۴ نفر (۸۹٪) در اواخر سال پس از اجرای راهکارها رسیده بود که بیانگر اجرای مطلوب راه حل های دستیابی به این هدف می باشد.

نتیجه گیری

در اقدام پژوهی حاضر، تحت عنوان "افزایش توانایی دانش آموزان در مواجهه با بحران نوجوانی (بحران هویت) کلاس دهم انسانی مدرسه نمونه دولتی الزهرا، ناحیه ۲ شهرستان اردبیل، برای آگاهی بیشتر از وجود مسئله ی بحران هویت دانش آموزان، به بررسی داده های کسب شده از مابع و وروش های گوناگون علمی مانند: مشاهده، مصاحبه، تهیه پرسشنامه پرداخته شد که گزارش آن نیز در بخش توصیف وضع موجود (شواهد ۱) ارائه گردید. سپس، جهت شناسایی عوامل موثر بر کاهش توانایی دانش آموزان در مقابل بحران هویت، داده های کسب شده از مصاحبه با همکاران و پرسشنامه ی دانش آموزان، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به منظور دستیابی به راه حل های پیشنهادی، بار دیگر از ابزار معتبر علمی (مشاهده، مصاحبه با همکاران، پرسشنامه ویژه دانش آموزان، مطالعه ی کتاب ها، مجلات، پژوهش های علمی) استفاده شد. در ادامه پس از تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها، راه های پیشنهادی گوناگون برای حل مسئله به دست آمد؛ پس از بررسی راه حل های ارائه شده، بر اساس افزایش توانایی دانش آموزان جهت مقابله با بحران هویت، برخی از آنها انتخاب و پس از اعتباربخشی لازم، به مرحله ی اجرا درآمد.

در اواخر سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱، با بررسی وضع موجود و مطلوب مشاهده می شود که توانایی دانش آموز برای مقابله با بحران هویت، از ۴ نفر (۱۴٪) به ۲۴ نفر (۸۹٪) رسید.

در پایان باتوجه به شاخص های کمی و کیفی و موفقیت در طرح، می توان نتیجه گرفت که: همراهی با دانش آموز چه به عنوان معلم یا کادر مدرسه چه به عنوان والدین، کمک کردن به او در شرایط مختلف و آموزش مهارت های مختلف، در افزایش توانایی دانش آموز در مواجهه با بحران نوجوانی می تواند میسر باشد.

همانطور که در اجرای راهکارها اشاره شد، هر یک از پژوهشگران راهکارهایی را جهت رسیدن به هدف مورد نظر اجرا کرده بودند و به نتایج مطلوبی دست یافته بودند؛ برای مثال: سبحانی جو (۱۳۸۳) پژوهشی با عنوان " هویت و بحران هویت " که در مورد معنای آن و عوامل موثر بر شکل هویت و چالش‌هایش توضیح داده و راهکارهای از قبیل: ۱. بازنگری در محتوا و مضمون کتاب‌های درسی و ارائه‌ی مطالب جدیدی که به ایجاد بینش تازه‌ای نسبت به خود زندگی و نقشی که فرد می‌تواند ایفا نماید منجر شود ۲. بازنگری در محتوا و شیوه ارائه برنامه‌های ویژه کودکان نوجوانان و جوانان در صدا و سیما به گونه‌ای که به ایجاد دل‌بستگی عمیق نسبت به هویت فرهنگی و تمدنی آن‌ها بینجامد ۳. تلاش در جهت حل معضل کاهش انگیزه تحصیلی ترک تحصیل بیکاری و توقف پشت دیوار بلند کنکور که هر کدام عاملی مهم در ایجاد سرخوردگی و بی‌هویتی است ۴. تقویت زمینه تبادل فکری و هم‌اندیشی با نسل جوان به منظور درک مشکلات و معضلات درونی آنان و پاسخ به پرسش‌های بنیادین آن‌ها ۵. توسعه مناسبات میان والدین و فرزندان از حیث عاطفی روحی و کلامی به منظور تحکیم هویت خانوادگی ۶. تقویت زمینه‌های حضور نوجوانان و جوانان در عرصه‌های مشارکت و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی با هدف تحکیم هویت اجتماعی ۷. تفهیم این واقعیت به نسل جوان که زندگی کردن غیر از با معنا زندگی کردن است چرا که با معنا زیستن در خور افتخار و تکریم است ۸. ایجاد زمینه‌هایی که به مدد آن نوجوانان قادر به تفکر منتقدانه نسبت به فرهنگ به ویژه فرهنگ بیگانه باشد از تاریخ تاسیس این امر زمینه تکوین هویت فرهنگی پایدار و برخوردار مؤثر با هجوم فرهنگی را مهیا می‌کند، اشاره کرده که بعضی از راهکارهایش جالب بوده و با اجرای آنها، نتیجه خوبی گرفتیم.

سبحانی‌نیا (۱۳۸۳) در پژوهشی با عنوان " جوان و بحران هویت " راهکارهای مقابله با بحران هویت را توضیح می‌دهد که "دین شناسی: بازیافت هویت در گرو پاسخ‌گویی به پرسش‌های بنیادین است. نظریات و مبانی دینی، پاسخ‌های مطمئن و موثقی درباره انسان، مفهوم زندگی، رازهای هستی و سرانجام آن دارد. ساموئل معتقد است: (دین برای کسانی که با پرسش‌هایی از این دست رو به رو هستند که: من کیستم و به کجا تعلق دارم؟ پاسخ‌های قانع‌کننده ای دارد). دین و مذهب به آدمی می‌آموزد که در مواقع مختلف زندگی چه کار کند، هدفش برای زندگی چه باشد و چگونه می‌تواند به هدف نهایی خود برسد. خودشناسی: با تحقق خودشناسی، بخش عمده‌ای از هویت فردی محقق می‌شود، زیرا بر پایه خودشناسی می‌توان به پرسش من کیستم و چه نقشی دارم؟ پاسخ داد. منظور از خودشناسی، آگاهی یافتن از جنبه‌های مثبت و منفی شخصیتی و شناخت توانایی‌های درونی است که در سایه آن، زمینه اعتماد به نفس نسل جوان فراهم می‌گردد. الکسیس کارل می‌گوید: (فایده عملی خودشناسی، احیا و نو سازی خویشتن است). بازگشت به خویشتن: منظور از خویشتن، ارزش‌ها، مفاخره و زیبایی‌های هنر و ادب یک ملت است. تأکید بر معرفت تاریخ تمدن و میراث فرهنگی، راه را بر درک هویت ملی همواره کرده و نوجوانان و جوانان را به خودباوری می‌رساند و همین امر قطعاً در احراز هویت آنان مؤثر خواهد بود." که بررسی این راه‌حل‌ها به نظر باید در کتب درسی آورده شود و دانش‌آموزان از همان ابتدا، قبل از بروز بحران آشنا شوند که ما خودمان این کارها را انجام داده و جواب خوبی گرفتیم.

زویداویان‌پور و سلیمانی کاجی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان " بحران هویت نوجوان " با اجرای برخی راهکارها مانند: ۱. آموزش خانواده جهت آشنایی با روان‌شناسی رشد و نوجوان ۲. انتقادات از او سازنده باشد نه تخریب‌گر چرا که باعث رشد و تعالی نوجوان خواهد شد و با حس مسئولیت‌پذیری بیشتری دست به عمل می‌زند ۳. گسترش و بهبود بخشی به روابط میان فردی در خانواده از

جهات عاطفی کلامی و روحی ۴. ارائه محتواهای مفید و کارآمد در راستای فعال سازی و تحلیل گری مغز نوجوانان به عنوان مخاطبان انواع رسانه ها ۵. درک موقعیت نوجوان و بررسی کردن پدیده های اطراف از دریچه نگاه او می باشد بسیار عالی و جذاب می باشند که من نیز به این نتیجه رسیدم.

منابع و ماخذ

- سبحانی نیا، محمد (۱۳۸۳). **جوان و بحران هویت**، معارف اسلامی، شماره ۵۷
- سبحانی جو، حیاتعلی (۱۳۸۳). **هویت و بحران هویت**، پیوند، شماره ۳۰۱
- زویداو یان پور، سارا. سلیمانی کاجی، زینب (۱۴۰۰). **بحران هویت نوجوان**، چهارمین کنفرانس بین المللی علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره، آموزش و پرورش، تهران
- رضوی، اقدس سادات (۱۳۸۸). **نوجوانی و هویت یابی**، رشد مدرسه، شماره ۱۷
- احدی، حسن. محسنی، نیک چهره (۱۳۹۲). **روانشناسی رشد (مفاهیم بنیادی در روانشناسی نوجوانی و جوانی)**، چاپ اول، تهران، انتشارات آینده ی درخشان
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۹). **روانشناسی نوجوانان**، چاپ سیزدهم، تهران، انتشارات دفتر نشر فرهنگ انقلاب اسلامی
- شاملو، سعید (۱۳۹۱). **مکتبها و نظریه ها در روانشناسی شخصیت (با تجدید نظر و اضافات)**، چاپ دهم، تهران، انتشارات رشد
- لطف آبادی، حسین (۱۳۹۸). **روانشناسی رشد (۲): نوجوانی، جوانی و بزرگسالی**، چاپ هیجدهم، تهران، انتشارات سمت
- مهرناز، شهر آرای (۱۳۸۴). **روانشناسی رشد نوجوانان "دیدگاه تحولی"**، چاپ اول، تهران، انتشارات علم
- شفر، برنهارد (۱۳۸۳). **مبانی جامعه شناسی جوانان**، کرامت الله راسخ، تهران، انتشارات نی

-Jakobson, J. (1998): Islam in transition:London: Routledge.

-Mackinnon, Jane. L, & Marcia, James E.(2002). Concurring patterns of women's identity status, attachment styles, and understanding of children's development. International journal of behavioral development. 25(1), 70-80.

پیوست‌ها

(۱) پرسشنامه بحران هویت

1.

- آینده زندگی خود را روشن و امیدوار کننده می بینم .
- برای استقلال خود در آینده فکر نکردم .
- هیچ علاقه ای به فکر کردن در مورد آینده ندارم .
- طرح و نقشه خود را تیره و تاریک می بینم .

2.

- شغلی را برای آینده خود در نظر گرفتم .
- در بزرگسالی شغل مورد علاقه خود را نمی یابم .
- نمی توانم درباره شغل آینده خود تصمیم بگیرم .
- علاقه ای به کار کردن ندارم .

3.

- دوستان زیادی دارم .
- با دوستان رفت و آمد نمی کنم .
- از همنشینی با دوستان لذت نمی برم .
- اصلا دوستی ندارم .

4.

- از شرکت کردن در مراسم مذهبی، لذت می برم .
- هر روز عقاید مذهبی در من ضعیف می شود .
- فردی مذهبی نیستم .
- اصلا نمی دانم خدا چرا من را آفریده است .

5.

- از دروغ گفتن، بدم می آید .

گاهی دروغ می گویم .

به بزرگترها درخانه احترام نمی گذارم .

از انجام کارهای خوب و شایسته فراری هستم .

6.

دوست دارم با مردم داد و ستد داشته باشم .

از کارکردن با دیگران لذت نمی برم .

مشکلات خود را با دیگران در میان نمی گذارم .

اگر کاری از من بخواهند انجام نمی دهم .

7.

زندگی برای من لذت بخش است .

احساس امنیت خاطر نمی کنم .

کار خود را با اعتماد به نفس انجام نمی دهم .

احساس بی مصرفی و پوچی می کنم .

8.

به کار خود علاقمندم و آن را با جدیت انجام می دهم .

کاری را که شروع کرده ام تمام نمی کنم .

در روحیه من تلاش و ابتکار وجود ندارد .

انجام دادن کارها برای من فوق العاده سخت است .

9.

از اوقات خود حداکثر استفاده را می کنم .

برای انجام دادن کارهایم برنامه ریزی نمی کنم .

حوصله ام سر می رود و سر در گم هستم .

وقت خود را تلف می کنم .

